

РИБАЧУК К.О.,

*студентка спеціальності «Соціальна робота»
Національного університету «Запорізька політехніка»;*

СЕРГА Т.О.

*кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Соціальної роботи»
Національного університету «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

ПРИЙОМНА СІМ'Я ЯК АЛЬТЕРНАТИВНА ФОРМА СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ-СИРІТ І ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Сім'я – запорука безпеки, стабільності та надійності кожної дитини. Розуміння особливостей функціонування сім'ї, безсумнівно, є важливим моментом, оскільки саме в сім'ї розвивається і формується особистість дитини. Сім'я створює систему цінностей, норм і традицій для своїх дітей і сприяє їх інтеграції в суспільство. Саме тому Україна надає пріоритет влаштуванню дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у сім'ї, оскільки вони є соціальною моделлю, яка демонструє особливості інститутів, соціальних норм і соціальних цінностей кожної країни.

Кожна дитина має право на виховання в сімейному оточенні, незалежно від того, чи може її біологічна сім'я забезпечити їй нормальні умови життя та навчання, чи виконують батьки свої обов'язки чи ні. За дітей, які в певних життєвих ситуаціях залишилися без опіки батьків, держава несе відповідальність за забезпечення їх розвитку та навчання. Сімейний кодекс України, Закони України «Про охорону дитинства» та «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених піклування батьків» визначають сімейне виховання як першочергове завдання у влаштуванні дітей [1].

Перевіреними формами сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є:

1. Усиновлення – є усиновлення особою дитини у свою сім'ю на правах дочки чи сина, що здійснюється на підставі рішення суду.
2. Другою за значимістю формою влаштування дітей-сиріт та дітей, які не перебувають під опікою батьків, є опіка. За загальним правилом,

опікуном або піклувальником призначається особа, яка перебуває в родинних стосунках з дитиною, позбавленою батьківського піклування. Враховуються побажання та особисті стосунки вихователя та можливості родича по догляду за дитиною. Над дітьми до 14 років встановлюється опіка, а над дітьми від 15 до 18 років – піклування. Опіка та піклування, як форма влаштування дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків, встановлюються для забезпечення виховання дітей у зв'язку зі смертю чи хворобою батьків, або якщо батьки цих дітей позбавлені щодо них батьківських прав або з інших причин позбавлені батьківського піклування. Опіка та піклування встановлюються за місцем проживання дитини або опікуна/піклувальника.

3. Останнім часом набула розвитку альтернативна форма – прийомна сім'я. Відповідно до Закону України «Про охорону дитинства» прийомна сім'я – це сімейна форма влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, коли сім'я або окрема особа, яка не перебуває у шлюбі, що добровільно, за плату взяла з установ для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, на виховання та спільне проживання від одного до чотирьох дітей.

4. Наступний вид розміщення дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування є сімейні дитячі будинки. За змістом ця форма патронатного виховання дуже схожа з попередньою з тією лише різницею, що в одній сім'ї виховується не менше 5 і не більше 10 дітей (включаючи власних).

Діяльність прийомних сімей регулюється «Положенням про прийомні сім'ї», прийнятим постановою Ради Міністрів України (2002 р.) [2]. Метою створення прийомної сім'ї є створення належних умов для виховання в сімейному оточенні дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків. Усиновлені діти приймаються в сім'ю до досягнення них вісімнадцяти років або до закінчення навчання у професійно-технічних, вищих навчальних закладах, але не пізніше досягнення дитиною 23 років.

Створення прийомних сімей допоможе вирішити проблему тимчасового врегулювання долі дітей, батьки яких через певні обставини не можуть займатися вихованням. У цьому випадку дитина передається до прийомної сім'ї на певний період часу, доки не зникнуть проблеми в сім'ї

через неспроможність біологічних батьків піклуватися про дитину та забезпечити їй необхідний рівень життя та розвитку.

Особливостями прийомної сім'ї як альтернативного сімейного устрою для дітей, які не перебувають під опікою батьків, є те, що:

- дитина, яка виховується в прийомній сім'ї, не втрачає статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, забезпечені всі законні права для цих категорій дітей;

- кандидати у прийомні сім'ї обов'язково проходять тренінги, спрямовані на те, щоб допомогти батькам зрозуміти питання, пов'язані з появою нової дитини в сім'ї, засвоїти соціальний статус дитини; прийомні батьки співпрацюють із соціальними працівниками служби підтримки прийомних сімей для вирішення проблем усиновленої дитини;

- соціальні працівники виступають посередниками між прийомною сім'єю та державними структурами, які займаються проблемами дітей;

- утримання у сім'ї прийомних дітей здійснюється за рахунок держави, один із батьків отримує матеріальну підтримку;

- сім'ї отримують статус «приймної сім'ї», на підставі рішень органу місцевого самоврядування встановлюються відносини між прийомними батьками та організацією, яка приймає рішення про створення приймної сім'ї для виховання та спільного проживання, з визначенням прав та обов'язків обох сторін [3].

Батьки влаштовують прийомних дітей в приватні помешкання, законодавством не передбачено пільг щодо поліпшення житлових умов при взятті на облік приймної сім'ї. Однією з умов прийняття дитини є можливість закріпити за нею окреме місце проживання в прийомній сім'ї.

Список використаних джерел

1. Бевз Г. М. Сім'ї заміщувальної опіки : соціально-психологічні аспекти. *Наукові студії із соціальної та політичної психології* : зб. статей / АПН України, Ін-т соціальної та політичної психології / редкол. : С.Д. Максименко, М. М. Слюсаревський та ін. Київ : Міленіум, 2005. Вип. 9 (12). С. 104–115.
2. Бевз Г., Ейдемільер В. Інформаційна компанія з рекрутування кандидатів у прийомні батьки : критерії ефективності. *Соціальна робота в Україні : теорія і практика*. 2004. № 3 (8). С. 5–14.
3. Бондарівська Є. В. Сенс та стратегія особистісно-орієнтованого виховання. *Педагогіка*. 2001. № 1. С. 17–24.